

УДК 378.4: 398(477)

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/78-1-41>**Олена ГОРДІЄНКО,***orcid.org/0000-003-3384-3656**кандидат педагогічних наук, доцент,**доцент кафедри початкової освіти та культури фахової мови**Житомирського державного університету імені Івана Франка**(Житомир, Україна) YELENA_G@i.ua*

ІСТОРИЧНІ ОСНОВИ ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ УСНОЇ НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ ЯК СКЛАДОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ГУРТКОВОЇ РОБОТИ

Важливі завдання, поставлені перед сучасною освітою, вимагають нових підходів до гурткової роботи, у яку варто залучити усну народну творчість. Проблема вивчення творів усної народної творчості є досить актуальною та недостатньо вивченою, зокрема в історичному аспекті. Вона набуває особливої актуальності у зв'язку з розглядом проблеми всебічного розвитку особистості, зокрема, в новій українській школі. Мета статті – аналітичний огляд, синтез та узагальнення проблеми вивчення фольклору в історичному аспекті, що є особливо актуальним для сучасної методики у контексті підготовки вчителя до гурткової роботи. Адже вивчення та творче переосмислення ідей мислителів минулого може виступити одним із джерел для духовного відродження України. Основні завдання: аналітичний огляд, синтез, теоретичне узагальнення проблеми історичного контексту вивчення фольклору, що актуально для опанування методики його використання студентами – майбутніми педагогами у процесі проведення гурткової роботи. У процесі виконання поставлених завдань використовувалися теоретичні методи дослідження: аналіз і синтез історичних і методичних джерел із проблеми дослідження; метод теоретичного прогнозування для визначення об'єкта, предмета, мети і завдань дослідження. Наукова новизна: вперше детально проаналізовано та узагальнено вивчення усної народної творчості в історичному аспекті. Практична значимість: коротко узагальнено отримані результати, рекомендовано впровадити у навчальний процес підготовки майбутніх педагогів матеріали з історії вивчення фольклору в Україні. Матеріали статті можуть бути використані для вдосконалення методики вивчення фольклору як складової системи підготовки майбутніх спеціалістів гуманітарного та мистецького профілів. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми. Зокрема, потребує подальших досліджень проблема підготовки студентів – майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей до проведення аналізу творів усної народної творчості.

Ключові слова: історичний аспект вивчення фольклору, усна народна творчість, фольклористика, аналітичний огляд, позакласна робота, студенти – майбутні педагоги.

Olena HORDIENKO,*orcid.org/0000-003-3384-3656**Candidate of Pedagogical Sciences,**Associate Professor at the Department of Primary Education and Culture of Professional Speech**Zhytomyr Ivan Franco State University**(Zhytomyr, Ukraine) YELENA_G@i.ua*

HISTORICAL BASICS OF THE PROBLEM OF STUDYING ORAL FOLK CREATIVITY AS A COMPONENT TRAINING OF FUTURE TEACHERS FOR GROUP WORK

Important tasks set before modern education require new approaches to group work, in which oral folk creativity should be involved. The problem of studying works of oral folk creativity is quite relevant and insufficiently studied, in particular in the historical aspect. It becomes especially relevant in connection with the consideration of the problem of comprehensive personality development, in particular, in the new Ukrainian school. The purpose of the article is an analytical review, synthesis and generalization of the problem of studying folklore in a historical aspect, which is especially relevant for modern methods in the context of teacher training for group work. After all, the study and creative rethinking of the ideas of the thinkers of the past can be one of the sources for the spiritual revival of Ukraine. The main tasks: analytical review, synthesis, theoretical generalization of the problem of the historical context of the study of folklore, which is relevant for mastering the methodology of its use by students – future teachers in the process of group work. Theoretical research methods were used in the process of performing the assigned tasks: analysis and synthesis of historical and methodical sources from the research problem; the method of theoretical forecasting for determining the object, subject, goal and tasks of research. Scientific novelty: for the first time, the study of oral folk art in a historical

aspect has been analyzed in detail and summarized. Practical significance: the obtained results are briefly summarized, it is recommended to introduce materials from the history of studying folklore in Ukraine into the educational process of training future teachers. The materials of the article can be used to improve the methodology of studying folklore as a component of the system of training future specialists in humanitarian and artistic profiles. The conducted research does not cover all aspects of the problem. In particular, the problem of training students – future teachers of humanities majors to analyze works of oral folk art – requires further research.

Key words: *historical aspect of studying folklore, oral folk art, folkloristics, analytical review, extracurricular work, students – future teachers.*

Постановка проблеми. У сучасній педагогіці у зв'язку з реформою системи освіти одним із основних завдань надалі залишається сприяння розвитку соціально-культурної та громадянської компетентності особистості. Можливість реалізації цього завдання забезпечує, зокрема позакласна робота, зокрема, гурткова, де належне місце може відводитися усній народній творчості. І хоча багато фольклорних творів сприймаються сучасним читачем не зовсім як високий вид мистецтва, це не заважає глибині сприйняття їх змісту та образів, ідейно-тематичної своєрідності. Останнім часом, знявши з очей шори примітивного матеріалізму, ми з величким смутком згадуємо усну народну творчість, що відкривала таємниці сенсу людського буття. У фольклорних творах знаходимо відгомін давніх уявлень про виникнення і устрій світу, вони створювались у давнину в контексті міфологічного мислення, що втілювалось у певних традиційних ритуалах. Таким чином, здобутки українського народу, зокрема, фольклорні твори, що мають високий рівень виховного потенціалу та сприяють забезпеченню освітніх цілей, не втрачають своєї актуальності.

Аналіз досліджень. Об'єктом сучасних психолого-педагогічних досліджень залишається професійна підготовка та удосконалення технологій навчання майбутнього педагога (А. Алексюк, В. Бондар, С. Гончаренко, М. Євтух, І. Зязюн, О. Пехота, І. Підласий, О. Савченко та ін.); шляхи інтенсифікації професійної підготовки майбутніх педагогів (Н. Гузій, І. Гуткіна, П. Щербань та ін.). Проблема вивчення творів усної народної творчості не є новою, їх розглядають в контексті морально-естетичного та творчого виховання дітей у процесі їх навчальної діяльності та дозвілля. Вагомий внесок у вивчення цієї проблеми зроблений В. Кучинським, М. Лановик. Усе це свідчить про важливість означених проблем, про постійний інтерес науковців до них (Борисенко, 2004). Слід зазначити, що проблема теоретичних основ вивчення фольклору студентами – майбутніми педагогами у процесі їх підготовки до гурткової роботи, зокрема, вивчення історії збирання фольклорних творів є недостатньо вивченою.

Мета статті – аналітичний огляд, синтез та узагальнення проблеми вивчення фольклору в істо-

ричному аспекті, що є особливо актуальним для сучасної методики у контексті підготовки педагога до гурткової роботи як засобу вдосконалення його педагогічної компетенції. Адже вивчення та творче переосмислення ідей мислителів минулого може виступити одним із джерел для духовного відродження України. Матеріали статті можуть бути використані для вдосконалення методики вивчення фольклору як складової системи підготовки майбутніх спеціалістів гуманітарного та мистецького профілів.

Виклад основного матеріалу. Становленню української фольклористики передував етап збору та запису народної поезії, створення перших рукописних збірників фольклору, творчого його використання в літературі.

Першим збирачем фольклору був притаманний стихійний інтерес до усної народної творчості, про що свідчать розмаїті рукописні пісенники, збірники прислів'їв, приказок тощо. Водночас намітилось прагнення систематизувати матеріал, розібратися в потоці рукописної літератури і встановити критерії відбору та оцінки. Першим етапом цього процесу є вивід фольклору зі статусу належності виключно до соціальних низів і визнання його художньо-естетичної цінності нарівні з авторською літературою. Інший крок – свідоме збирання, дослідження та публікація цих безцінних перлин усної словесності.

Першим у збиранні українських народних пісень став відомий фольклорист, етнограф, археолог Зоріан Доленга-Ходаковський, який у 1841–1919 рр. на території Галичини, Волині, Поділля, Придніпрянщини і Полісся записав більше двох тисяч пісень, що пізніше були видрукувані частково М. Максимовичем, О. Бодяньським і лише у 1974 році вперше у повному обсязі побачили світ (Українські народні пісні, 1974: 25).

З. Ходаковський розглядав усну народну поезію у зв'язку з трудовим процесом, вважаючи справжнім її творцем сільський люд, який вже давно не має волі. Саме в трудовому середовищі Ходаковський бачив «клас людей, міцна рука яких обробляє наші поля і захищає державу» (Піонер слов'янської фольклористики, 1974: 10). На відміну від його попередників і багатьох сучасни-

ків, які вважали народну культуру лише залишками старовини, Ходаковський в народній поезії бачив відображення не тільки далекого минулого народу, але і його сучасного життя, його дум та прагнень. Багате пісенне зібрання Ходаковського мало виняткове пізнавальне значення для письменників, що зверталися до зображення української дійсності XVII – XVIII ст.

Серед друкованих жанрів українського фольклору, представлених у літературі, були українські думи в збірці М. Цертелєва 1819 року. Хоча упорядник ще не називає їх думами, але усвідомлює як національну епіку, порівнює з «Іліадою» і «Одіссеєю». Ця праця містила дев'ять сюжетів дум різних історичних нашарувань (про турецько-татарські напади на Україну, про визвольну війну 1648–1654 рр. та сімейно-побутові зразки). У передмові до збірника упорядник дав високу оцінку українському фольклору і вказав на його поетичну красу, на змалювання духу народу, звичаїв тощо. Збірку вирізняє любов до українського народу, його усної поезії, кобзарів (Цертелєв, 2015).

Значний крок у розвитку української фольклористики зробив Михайло Максимович, який видав три народнопоетичні збірники – «Малоросійські пісні» (1827), «Українські народні пісні» (1834), «Збірник українських пісень» (1849). Увесь матеріал він поділив на дві великі групи – оповіді про особисте, домашнє життя (тобто жіночі) та пісні, пов'язані з суспільними подіями, війнами, від'їздом на чужину, смертю козаків. У передмові до першого збірника фольклорист підкреслював тісний зв'язок творчості народу з його життям, побутом та історією, народність фольклору. Він вважав, що письменник у літературі найперше має слідувати фольклору, а не іноземним зразкам, прагнув розкрити справжню красу і цінність народної поезії, яка з особливою повнотою відбиває світоглядні позиції народу (Максимович, 2002).

У 1839–1840 роках вийшов збірник Жеготи Паулі «Пісні люду руського», а дещо пізніше – чотиритомне фольклорне видання О. Кольберга «Покуття» (Паулі Жигота Ігнацій, 1982). Це надзвичайно цінні видання польських фольклористів про життя, побут, сімейні стосунки, виховання дітей, обряди, звичаї західної України. І хоч джерела видані латиною, їхнє пізнавальне та виховне значення безцінне.

1837 року М. Шашкевичем, Я. Головацьким, І. Вагилевичем було видано фольклорно-літературний альманах «Руська трійця», у якому спростовувалось неправильне, ненаукове тлумачення української мови як діалекту польської. У збірнику добре висвітлено життя та творчість

народу, його історичне минуле, традиції, події з метою відродити культурне життя в Галичині на народних основах. Автори звернулися до народної поезії як до першооснови і джерела культурного відродження. Збірка містила 52 фольклорні твори, а в передмові високо оцінювалась народна словесність для повсякденного життя народу, його культурного розвитку та соціальної боротьби. Я. Головацький, М. Шашкевич, І. Вагилевич організували велику сітку збирачів фольклору на території Галичини та Закарпаття, зібрали надзвичайно цінні записи, які побачили світ у Львові в 1846–1847 роках в альманасі «Вінок русинам на обжинки» (Руська трійця, 2007: 361).

Виняткове місце в історії української фольклористики належить Тарасу Шевченкові. У розумінні Кобзаря народна творчість – це правдиве високопоетичне відображення життя трудового люду. Особливий інтерес виявив він до народної історичної поезії, вбачаючи в ній відгомін визвольної боротьби, доказ сили і волелюбного духу народу. Серед записів Шевченка важливе місце посідають пісні про соціальну несправедливість, селянські повстання та героїв-месників – Микиту Швачку, Івана Бондаренка, Устима Кармелюка та ін. Як до традиційної, так і до сучасної йому народної поезії Шевченко підходив із соціальних позицій. Про це свідчать його записи антипанських пісень, оповідань, переказів, серед яких є багато новотворів. Він захоплюється сім'ями трударів, у яких панують тепло та щирість у взаєминах, а саме родинні стосунки відіграють вирішальну роль у вихованні молоді. Прикладом може послужити ліричний вірш «Садок вишневий коло хати», який став народною піснею.

Продовжувачем традицій Т. Шевченка стала Марко Вовчок. Особливо щедро вона використовувала фольклорні мотиви щодо соціальних контрастів сільського життя («Кармелюк», «Лимєрівна», «Дев'ять братів і десята сестриця Галя» та ін.). Часто зверталася письменниця до фольклорних прийомів типізації (твори циклу «Народні оповідання»).

Поезія та збирацька діяльність великого Кобзаря мала великий вплив на передову молодь, для якої фольклор був не тільки матеріалом для духовної історії народу, але передусім джерелом для пізнання становища народу і для висновків про його потреби і прагнення. Тут слід назвати А. Свидницького (Сіваченко, 1962).

Плідно використовував фольклорні джерела у літературній творчості Юрій Федькович – буковинський соловей. Він почав поетичну діяльність як народний співець, що складав солдатські пісні,

які співались і поширювались його товаришами – жовнірами. Ю. Федьковичу належить чимало записів пісень про народних месників – опришків. Один з його рукописних збірників «Найкращі співанки руського народу на Буковині» – зберігається й досі в архіві І. Франка. Ю. Федькович, що знав музичну грамоту, записував окремі пісні з мелодіями. Чимало своїх фольклорних записів опублікував він у збірниках Я. Головацького, Г. Купчанка, М. Драгоманова, а також у власних виданнях співанників і читанок.

У 1854 році Амвросій Метлинський видає збірник «Народні північноруські пісні», до якого увійшли родинно-обрядові, календарно-обрядові, суспільно-побутові, жартівливі й історичні пісні та думи. Народну поезію упорядник називає найчистішим джерелом, яке допоможе письменникам створити єдину літературну мову. Творчий процес йому уявляється як синтез талановитих творців та носіїв народної поезії. Тут уперше подано цікаву паспортизацію пісень і багато нових записів ліричних творів (Метлинський Амвросій Лук'янович, 2013).

У 1864 році виявилось оригінальне видання народних прислів'їв та приказок – збірка «Українські приказки, прислів'я і таке інше» О. В. Марковича, куди увійшло понад 14000 прислів'їв і 500 загадок. У них розкриваються трудові навички людини, і зразки народних вірувань, спостереження над природою, заклинань, замовлянь, що втрачали свій початковий зміст, бо були успадковані з різних видів словесного мистецтва – пісень, казок, анекдотів, що перейшли в прислів'я. Є чимало зразків про сім'ю та побут, про ставлення батьків до дітей, про виховання. Однак більшість прислів'їв та приказок пов'язані з безпосереднім соціально-історичним досвідом народу. До недоліків збірника варто віднести суб'єктивно-тематичний принцип упорядкування, що дуже ускладнював його використання (Україномовна книга, 2003).

Українську народну творчість досліджував у своїх працях Олександр Потебня. У своїх працях вчений обґрунтував думку про реалістичну основу художніх образів та символів у фольклорі, по-новому розробляє принципи класифікації пісень за характером мелодії, ритміки та поетичних образів, обстоював необхідність дослідження пісень в єдності слова та мелодії (Дмитренко, 2019).

Велика роль у розвитку української народної пісенності належить Миколі Лисенку, який записав сотні народних пісень з мелодіями, видав 7 випусків «Збірника українських пісень» (1868–1907) по 40 пісень у кожному, збірник «Українські обрядові пісні», збірники танків та веснянок «Молодощі» та ін. Він один із перших

став досліджувати мелодії народних дум та пісень і вважав, що народна музика залежить від соціальних умов життя. Він виступав проти міграції сюжетів пісень і відстоював національну самобутність української народної пісенності. Лисенко теоретично обґрунтував стиль народних пісень і дослідив репертуар їх окремих видатних носіїв (Балуєк, 2022).

Михайло Драгоманов також багато зробив у збиранні та дослідженні української усної словесності, яку вважав вдячним матеріалом для пізнання суспільно-економічного життя, дум і поглядів народу. Увесь фольклорний матеріал вчений поділив на дві групи: що відображає національне народне життя, світогляд, побут, історію, і такий, що є запозиченим, мандрівним. До першої групи він відносив народну пісенність (крім балад), до других – казки, притчі, легенди, балади, байки тощо. Першу групу вчений досліджував у тісному зв'язку з історією, економічним життям народу, другу – на основі історико-порівняльного методу, слідкуючи за варіюванням та міграцією їх сюжетів. У другій групі вчений досліджував переважно прозу (Ясь, 2012).

Найбільший внесок у розвиток української фольклористики зробив Іван Франко. Свої погляди на народну творчість він виразив у праці «Студії над українськими народними піснями». Народні здобутки він розцінював як духовне надбання народу, як своєрідне художнє відображення суспільно-економічних умов його життя в певну епоху. Народну поезію Франко визначав як глибоко реалістичну творчість, дослідження якої неможливе у відриві від тих умов життя народу, на ґрунті яких вона виникла і які зобразила. У своїх фольклористичних працях він відзначив соціальне спрямування, високу гуманність і реалізм кращих творів народної поезії. Погляди Франка на українську народну поезію яскраво характеризують його як передового діяча науки. Високо цінував І. Франко народну поезію, від якої віяло творчою енергією, педагогічним розумом і вмінням трудящих (Сокіл, 2008: 260).

Збагатив українську фольклористику й український письменник Панас Мирний. Він звертав увагу на соціально-викривальні фольклорні твори. Чимало записів Мирного друкувалося у збірниках І. Рудченка, але ще велика їх кількість зберігається в рукописному архіві письменника. Мирний глибоко проникнув у суть народних прислів'їв і приказок, був переконаний, що в прислів'ях і приказках трудящі втілили свою вікову мудрість і соціальний досвід. Художні твори Панаса Мирного, зокрема драма «Лимерівна», оповідання «Казка про Правду і Кривду» тощо, свідчать, що

письменник широко використовував народні пісні і казки з виховним аспектом.

Значний внесок у теорію музичної фольклористики зробив Філарет Колесса. Йому належать такі важливі дослідження, як «Ритміка українських народних пісень» (1907), двотомне видання «Мелодії українських народних дум» (1910, 1913), навчальний посібник «Українська усна словесність» та ін. Його праці в галузі музичної фольклористики здобули світове визнання (Грица, 1991: 55).

Аналіз його творчої спадщини Бориса Грінченка засвідчує, що він також розвинув українську фольклористику, вважав, що зразки народної творчості мали певне соціальне спрямування: «Щоб лиха не знати, треба своїм плугом на своїй ниві орати», «На чужу працю ласий не будь» та ін. Уперше в підручнику «Рідне слово» Б. Грінченка надавалися різноманітні жанри українського фольклору, після кожного уроку пропонувалися завдання, за якими виступав основний принцип вивчення народної творчості. Про роль фольклорних розвідок Б. Грінченка для розвитку освіти, для реалізації концепцій народної школи, про необхідність ознайомлення учнів із діяльністю дослідника фольклору рідного краю, йдеться у публікаціях Ю. Єненка, О. Немкович, В. Погребенника, А. Погрібного та ін.

Михайло Коцюбинський був добре обізнаний з українським фольклором та фольклористикою, сам збирав і був організатором масового збирання усної поезії. Частина його матеріалів була передана у збірники Б. Грінченка, Д. Яворницького, П. Чубинського. Коцюбинський, живучи в Карпатах серед гуцулів, записав чимало повір'їв, звичаїв, обрядів гуцулів, використавши їх пізніше у «Тінях забутих предків». Особливо його цікавили фольклорні зразки, що стали основою його оповідань, зокрема, «Цвіт яблуні» тощо.

Велику роботу у збиранні народної пісенності провела Леся Українка. У 1908–1910 роках вона доклала чимало зусиль, щоб записати на фонограф мелодії українських народних дум, залучивши до цього фольклориста Ф. Колессу, знавця кобзарства О. Сластіона та музикознавця К. Квітку. Зібраний матеріал був опрацьований Ф. Колесою і виданий у Львові у двох томах. Леся Українка широко використовувала усну народну поезію у своїй літературній творчості. Один із найкращих її творів «Лісова пісня» (1911) написаний на матеріалі народної творчості. В піснях про волю та в сатиричних творах початку XIX століття вона широко використовувала робітничий фольклор.

Велику роботу з видання українського фольклору провів Михайло Грушевський. У своїй праці «Історія української літератури» він торкнувся

різних видів звичаєво-обрядової поезії. Дослідник підкреслив світоглядні основи художньої творчості, визначив безперервність і спадкоємність народнопоетичної традиції, оцінив колективну усну поезію як високохудожнє, життєствердне мистецтво, охарактеризував живучість обрядової поезії як наслідок її нерозривного зв'язку з конкретною культурно-історичною і трудовою практикою мас. Автор виокремив різні історичні етапи розвитку української звичаєво-обрядової поезії, дав характеристику окремим жанровим формам, відзначив особливості художньої структури, ритміки, образності, стилю кожної форми, її виховний та пізнавальний характер.

Очолити у Львові в 1892 році наукове Товариство імені Шевченка, він у 1895 році редагував перші два томи «Етнографічного збірника». Чимало зусиль він доклав для видання матеріалів «Української етнології» (1899). Грушевський розробив концепцію вивчення народної словесності. Він вважає, що українська художня література складається з двох компонентів – усної словесності і писемної словесності. Цю теорію він запропонував у роботі «Історія української літератури». Саме він починає історію української літератури з її прасових – фольклору, з'ясовує значення усної словесності; визначної ваги надає аналізу фольклору як художньої, естетико-духовної системи. Значне місце в праці «Історія української літератури» вченого посідає теорія, що фольклор і писемна література – дві стадії і дві форми однієї системи – художньої словесності. Михайло Грушевський здійснив кількатомне видання «Історії української літератури» (Прага, 1921), I і IV томи якої були майже повністю присвячені народній творчості. Важливим набутком української фольклористики став двотомний корпус українських дум, упорядкований К. Грушевською (1927), куди увійшли тексти 33 творів із різноманітними варіантними відмінностями та широкими коментарями. Отже, М. Грушевський один із перших звернувся до проблеми вивчення усної неписемної словесності народу як першооснови і першої фази в історії української літератури (Грушевський, 1993).

Володимир Гнатюк – теоретик у галузі фольклористики, збирач і організатор наукової фольклористичної роботи. У 1899 році він публікував одну з найкращих своїх праць «Словацький опришок Яношік в народній поезії». Головним, що цікавить його в фольклорі про опришків, є соціальна основа цього селянського антифеодального руху. Характеристика Гнатюком опришківського фольклору як відображення антифеодальної боротьби, як творчості народу, підкреслювала соціальну

сутність народної поезії. З рішучістю відкинув він хибний погляд, за яким єдиною темою народної поезії начебто є любов, вказав, що народ слідкує дуже уважно за політичними подіями, дебатуює про них і пояснює по-своєму. Найкращим доказом того є наші народні пісні та легенди про історичні події, як давніші, так і новіші. Думку про те, що фольклор супроводить історію, Гнатюк пов'язав із актуальністю творів народної словесності, у ретроспективному плані навів приклади, що підтверджують цю тезу. Отже, в народній творчості відбувається зміна творів, ідей і мотивів, що відслужили свій історичний строк, новими, які обслуговують політичні інтереси трудящих на даному етапі розвитку суспільства. Вказуючи на тісний зв'язок народної творчості з життям, Гнатюк цим самим об'єктивно прийшов до думки про її історизм, адже тематика і продуктивність народної творчості тісно пов'язана зі змістом і вагою тих історичних подій, які відбуваються в суспільному житті. Він не лише вказав на практичну невичерпність народної поезії та безперервність піснетвірного процесу, а й на закономірний зв'язок між подіями і виникненням нових творів, що відбивають нові ідеї, висунуті життям (Скрипник, 2004).

Період становлення нової науки про народну творчість обіймає час від 1917 року до середини 30-х років. Саме тоді молода українська фольклористика шукала нових шляхів розвитку, підхоплювала кращі традиції науки, виробляла свою принципову лінію. Активно підключалися нові сили до збирання народної поезії.

Піднесення збирацької роботи значною мірою завдячувало також розвитку народної освіти. Саме в цей час організаційно й матеріально зміцнюється нова школа, розвивається педагогічна думка, посилюється виховна робота серед різних верств трудящих, зокрема серед молоді. Усе це було щільно пов'язане з розгортанням масового фольклористичного руху на місцях і позитивно впливало на розвиток української фольклористики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балюк В. П., Кузьміна Н. М., Спірякова С. В. Історія таланту. Микола Лисенко. (180 років від дня народження): бібліограф. покажч. Полтава: Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, Бібліотека імені Михайла Андрійовича Жовтюрюха, 2022. 30 с.
2. Борисенко М. Міждисциплінарні зв'язки як засіб формування у студентів світоглядних поглядів. *Вища школа*. 2004. № 3. С. 17–19.
3. Грица С. Культурологічні спрямування в науковій діяльності Філарета Колесси. *Слово і час*. 1991. № 7. С. 54–59.
4. Дмитренко М. Потебня Олександр Опанасович. *Українська фольклористична енциклопедія*. ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України. Київ: Видавництво ІМФЕ, 2019. 840 с. С. 623–625.
5. Максимович, Михайло Олександрович. *Філософський енциклопедичний словник* / В. І. Шинкарук та ін. Київ: Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України: Абрис, 2002. С. 356. – 742 с.
6. Метлинський Амросій Лук'янович. *Шевченківська енциклопедія: у 6 т. Гол. ред. М. Г. Жилинський*. Київ: Ін-т літератури ім. Т. Г. Шевченка, 2013. Т. 4. С. 184–187.
7. Михайло Грушевський. *Історія української літератури: В 6 т. 9 кн.* Київ: Обереги, 1993. Т. 1. С. 227–262.
8. Паулі Жигота Ігнацій. *Українська радянська енциклопедія: у 12-х т. / гол. ред. М. П. Бажан. 2-ге вид.* Київ: гол. ред. УРЕ, 1974–1985. Т. 8. 1982. С. 345.

9. Піонер слов'янської фольклористики та його українські записи. Українські народні пісні в записях Зоріана Доленги-Ходаковського. Київ: Дніпро, 1974. С. 10–15.
10. Руська трійця. Літературознавча енциклопедія: У 2-х т. Авт.-укл. Ю. І. Ковалів. Київ: ВЦ «Академія», 2007. Т.2: М – Я. С. 361–362.
11. Савчук Віктор. Українське краєзнавство у підручниках і підручних книгах 1920–1930-х рр.: регіональний аспект. *Краєзнавство*, 2010, № 1–2. С. 105–112.
12. Сиваченко М. Анатолій Свидницький і зародження соціального роману в українській літературі. Київ: Вид-во АН УРСР, 1962. С. 123–152.
13. Скрипник П. І. Гнатюк Володимир Михайлович. *Енциклопедія історії України* : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. Київ: Наукова думка, 2004. Т. 2 : Г – Д. С. 127.
14. Сокіл Ганна. Фольклористична діяльність Івана Франка: організація збирацько-дослідницької роботи. *Українське літературознавство*. 2008. Вип. 70. С. 255–262.
15. Сухомлинська Леся. Відображення світу живого у підручничовій літературі початку ХХ століття (дорадянський і ранньорадянський період). *Інноватика у вихованні*. Випуск 14. 2021. С. 258–269.
16. Україномовна книга у фондах Національної бібліотеки України імені І. В. Вернадського, 1798 – 1923: бібліограф. показч.: в 3 т. Київ: Вид-во АН УРСР, 2003. Т.1. 667 с.
17. Українські народні пісні в записях Зоріана Доленги-Ходаковського. Київ: Наук. думка, 1974. 780 с.
18. Цертелєв Микола Андрійович. *Шевченківська енциклопедія*: у 6 т. Гол.ред. М. Г. Жулинський. Київ: Ін-т літератури ім. Т. Г. Шевченка, 2015. Т.6: Т–Я. С. 689–690.
19. Ясь О. В. Порівняльно-історичний метод у дослідницьких практиках Михайла Драгоманова. *Український історичний журнал*. 2012. № 2. С. 133–158.

REFERENCES

1. Baliuk, V.P., Kuzmina, N.M. Spiriakova, S.V. (2022) Istoriia talantu. Mykola Lysenko (180 rokiv vid dnia narodzhennia) [The story of talent. Mykola Lysenko. (180 years since the birthday)] bibliohraf.pokazhch. Poltava: Poltavskiy natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni V.H.Korolenka, Biblioteka imeni Mykhaila Andriiovycha Zhovtobriukha. 30 p. [in Ukrainian]
2. Borysenko, M. (2004) Mizhdystsyplinarni zviazky yak zasib formuvannia u studentiv svitohliadnykh pohliadiv [Interdisciplinary Relations as the Means of Students World Outlook Formation]. *Vyshcha shkola*. № 3. Pp. 17–19. [in Ukrainian]
3. Hrytsa, S. (1991) Kulturolohichni spriamuvannia v naukovi diialnosti Filareta Kolessy [Cultural directions in the scientific activity of Filaret Kolessa]. *Slovo i chas*. № 7. Pp. 54–59. [in Ukrainian]
4. Dmytrenko, M. (2019) Potebnia Oleksandr Opanasovych. *Ukrainska folklorystychna entsyklopediia* [Oleksandr Opanasovych Potebnia. Ukrainian folklore encyclopedia] IMFE im. M. T. Rylskoho NAN Ukrainy. Kyiv: Vydavnytstvo IMFE. 840 p. Pp. 623–625. [in Ukrainian]
5. Maksymovych, Mykhailo Oleksandrovych. *Filosofskiy entsyklopedychniy slovnyk* [Maksymovich, Mykhailo Oleksandrovych. Philosophical encyclopedic dictionary] V. I. Shynkaruk ta in. (2002) Kyiv : Instytut filosofii imeni Hryhoriia Skovorody NAN Ukrainy : Abrys. Pp. 356–742. [in Ukrainian]
6. Metlynskyi Amrosii Lukianovych. *Shevchenkivska entsyklopediia* [Metlynskyi Amrosii Lukyanovych. Shevchenko encyclopedia] U 6 t. Hol.red. M.H.Zhylynskyi (2013). Kyiv: In-t literature im. T.H.Shevchenka. T.4. Pp. 184–187. [in Ukrainian]
7. Mykhailo Hrushevskiy (1993) *Istoriia ukrainskoi literatury* [History of Ukrainian literature] V 6 t. 9 kn. Kyiv: Oberehy. T. 1. Pp. 227–262. [in Ukrainian].
8. Pauli Zhyhota Ihnatsii. *Ukrainska radianska entsyklopediia (1974–1982)* [Pauli Zhigot Ikhntsia. Ukrainian Soviet Encyclopedia (1974–1982)] U 12-kh t. hol. red. M.P.Bazhan. 2-he vyd. Kyiv: hol.red. URE. T.8. 1982. P. 345. [in Ukrainian]
9. Pioneer slovianskoi folklorystyky ta yoho ukrainski zapysy. *Ukrainski narodni pisni v zapysakh Zoriana Dolengy-Khodakovskoho* [A pioneer of Slavic folkloristics and his Ukrainian records. Ukrainian folk songs recorded by Zorian Dolenga-Khodakovsky] (1974). Kyiv: Dnipro. Pp.10–15. [in Ukrainian]
10. Ruska triitsia. *Literaturoznavcha entsyklopediia* [Russian Trinity. Literary encyclopedia] (2007). U 2-kh t. Avt.-ukl. Yu.I.Kovaliv. Kyiv: VTs «Akademiiia» T.2: M – Ya. Pp. 361–362. [in Ukrainian]
11. Savchuk, Viktor (2010). *Ukrainske kraieznavstvo u pidruchnykakh i pidruchnykh knykh 1920-1930-kh rr.: rehionalnyi aspekt* [Ukrainian regional studies in textbooks and reference books of the 1920s-1930s: regional aspect.] *Kraieznavstvo*. No 1 – 2. Pp. 105–112. P.107. [in Ukrainian]
12. Syvachenko, M. (1962) *Anatolii Svydnytskyi i zarozhennia sotsialnoho romanu v ukrainskii literaturi* [Anatoly Svidnytskyi and the birth of the social novel in Ukrainian literature] Kyiv: Vyd-vo AN URSR. Pp. 123–152. [in Ukrainian]
13. Skrypnyk, P. I. (2004) *Hnatiuk Volodymyr Mykhailovych. Entsyklopediia istorii Ukrainy* [Hnatiuk Volodymyr Mykhailovych. Encyclopedia of the history of Ukraine] U 10 t. / redkol.: V. A. Smolii (holova) ta in. ; Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy. Kyiv: Naukova dumka. T. 2. P. 127. [in Ukrainian]
14. Sokil, Hanna (2008). *Folklorystychna diialnist Ivana Franka: orhanizatsiia zbyratsko-doslidnytskoi roboty* [Folklore activity of Ivan Franko: organization of collecting and research work] *Ukrainske literaturoznavstvo*. Vol.70. Pp. 255–262 [in Ukrainian]
15. Sukhomlynka, Lesia (2021) *Vidobrazhennia svitu zhyvoho u pidruchnykovi literaturi pochatku KhKh stolittia (doradianskyi i rannoradianskyi period)* [Representation of the living world in textbook literature of the beginning of the 20th century (pre-Soviet and early Soviet period)] *Innovatyka u vykhovanni*. Vol. 14. Pp. 258–269. [in Ukrainian]
16. *Ukrainomovna knyha u fondakh Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni I.V. Vernadskoho, 1798 – 1923* (2003) [Ukrainian-language book in the funds of the National Library of Ukraine named after I.V. Vernadsky, 1798–1923] bibliohraf. pokazhch. V 3 t. Kyiv: Vyd-vo AN URSR. T.1. 667 p. [in Ukrainian]
17. *Ukrainski narodni pisni v zapysakh Zoriana Dolengy-Khodakovskoho* [Ukrainian folk songs recorded by Zorian Dolenga-Khodakovsky] (1974). Kyiv: Nauk. Dumka. 780 p. [in Ukrainian]
18. Tserteliev Mykola Andriiovych. *Shevchenkivska entsyklopediia* [Mykola Andriiovych Tserteliev. Shevchenko encyclopedia] (2015) U 6 t. Hol.red. M.H. Zhulynskiy. Kyiv: In-t literature im. T. H. Shevchenka. T.6. Pp. 689–690. [in Ukrainian]
19. Ias, O.V. (2012) *Porivnialno-istorychnyi metod u doslidnytskykh praktykakh Mykhaila Drahomanova* [Comparative-historical method in the research practices of Mykhailo Drahomanov] *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*. No 2. Pp. 133–158. [in Ukrainian].